

Toetsing in de opleiding tot *academische* leraar

Toetsing in de opleiding tot *academische* leraar

Inleiding

In het deelproject toetsing hebben vertegenwoordigers van zes universitaire lerarenopleidingen gezamenlijk uitgewisseld, bronnen geraadpleegd, en nagedacht over toetsing binnen de opleiding tot een academische leraar. Dit proces heeft ons geïnspireerd en deze inspiratie willen wij graag zichtbaar maken. Het doel van dit document is om handvatten te bieden voor ontwikkelingen aan de universitaire lerarenopleiding op gebied van toetsing.

We hebben gezocht naar *kenmerken van toetsing* die passen bij de opleiding tot een complexe beroepspraktijk. Dat zijn holistisch toetsen, ontwikkelingsgericht toetsen, en regie van de leraar in opleiding. Op basis hiervan hebben we onze eigen toetspraktijken bestudeerd en voorbeelden van good practices gezocht.

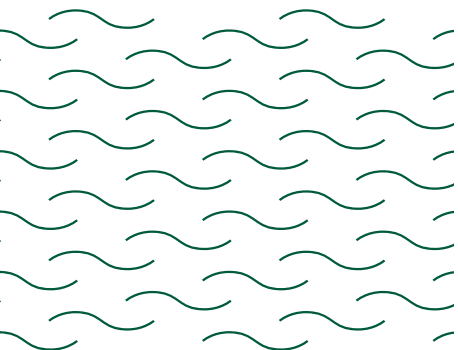
We lichten eerst toe hoe we vanuit het beroepsbeeld hebben nagedacht over toetsing en illustreren vervolgens de drie praktijken die aan die kenmerken voldoen.

Van beroepsbeeld naar toetsing

Het is de kerntaak van leraren om alle leerlingen de gelegenheid te bieden waardevolle inhoud actief te verwerven, afgestemd op wat ze willen en kunnen, in een positieve en stimulerende omgeving, zodat zij in toenemende mate in staat worden gesteld om zelfstandig te denken en te handelen, en zodat ze leren individuele en collectieve keuzes ook te verantwoorden.

Deze kerntaak is complex. In de leeromgeving komen drie entiteiten bij elkaar: leraar, leerlingen en leerinhouden, die altijd in ontwikkeling zijn. Daarmee is het belangrijk om al in de opleiding vorm te geven aan het idee van een leven lang leren.

De complexiteit van de beroepspraktijk heeft consequenties voor de opleidingsdidaktiek en voor het toetsprogramma van de academische lerarenopleiding. Geen enkele individuele toets kan voldoen aan alle kenmerken om de gehele complexiteit van de beroepspraktijk in kaart te brengen. Het gaat erom te kijken naar het toetsprogramma als geheel en de integratie van leren en toetsing. Hieronder doen we een handreiking om het ontwerp van zo'n toetsprogramma vorm te geven.

Holistisch toetsen

In het beroepsbeeld van de academische leraar zien we dat het geheel *meer is dan de som der delen*. Daarom is het belangrijk om, naast een analytische blik, ook een holistische blik te hebben op het beroep van leraar en de opleiding daartoe. Daarbij past een curriculum en een toetsprogramma dat uitgaat van grote gehelen. Hierbij worden de beroepsaspecten theorie, praktijk en persoon in samenhang aangeboden en getoetst.

Bij holistisch toetsen worden in de beoordeling meerdere leeruitkomsten, criteria of onderdelen tegelijkertijd overwogen. Bij een meer holistische toetsing wordt gekeken naar de gehele ontwikkeling van de student. Wij beogen dit niet voor elk individueel toetsmoment, maar wel in het toetsprogramma als geheel.

1. Het toetsprogramma wordt gekenmerkt door een holistische benadering, waarbij wordt gekeken naar de ontwikkeling van de leraar in opleiding in relatie tot de complexiteit van het beroepsbeeld.

- a. Toetsing is gericht op de authentieke beroepstaken van de leraar en het geheel van handelen van de leraar (weten, toepassen, laten zien en doen/ PCK/ cyclus kernpraktijken). Benadering van en/of een reële context wordt, waar relevant en mogelijk, betrokken in toetsing.
- b. Het toetsprogramma is een samenhangend geheel en neemt toe in complexiteit.
- c. Het toetsprogramma is passend bij de opbouw van de leerlijnen in een curriculum.
- d. Er worden verschillende bronnen (toetsvormen, perspectieven, etc.) gebruikt in het toetsprogramma om te komen tot een compleet beeld van de ontwikkeling van de leraar in opleiding. Door meerdere toetsen ontstaat een steeds rijker beeld van het ontwikkelingsniveau van de leraar in opleiding.
- e. Een (summatieve) voortgangsbeslissing, startbekwaamheidsbeslissing, of stopadvies is gebaseerd op een, voor dat onderdeel, rijk geheel van beroepsaspecten.
- f. Beoordeling van het geheel vraagt om expertise op verschillende terreinen van de beroepspraktijk. Daarom is het verstandig om een beoordelingscommissie in te voeren (zie ook het kopje 'voorwaarden' op de volgende pagina).

Ontwikkelingsgericht toetsen

Zoals in de onderlegger bij het beroepsbeeld wordt aangegeven is de leraar zelf *continu in ontwikkeling*. Het is passend om in de opleiding ontwikkelingsgericht te toetsen, omdat het betekent dat de toetsing een leermoment is voor de student.

Ontwikkelingsgericht toetsen veronderstelt dat de rode draad voor de lerende zichtbaar moet zijn, met een perspectief op de richting van de beoogde ontwikkeling. Tegelijkertijd moet er ruimte zijn voor vervolgstappen die passend zijn bij het leertraject, waardoor flexibiliteit nodig is. De student krijgt op meerdere formatieve en summatieve momenten feedback en inzicht in de eigen ontwikkeling.

2. Het toetsprogramma en de individuele toetsing daarin is ontwikkelingsgericht.

- a. Individuele toetsmomenten leiden tot rijke, narratieve feedback en feedforward, waarbij aandacht is voor wat de vervolgstappen zijn.
- b. Het is duidelijk voor studenten wat kwaliteitscriteria zijn en wat de ontwikkelingslijn is.
- c. Het curriculum geeft ruimte voor follow-up activiteiten na een toets of feedbackmoment, waarbij duidelijk is hoe de student hieraan kan werken.
- d. De student wordt betrokken bij betekenisgeving over waar de student nu staat.

Regie van de leraar in opleiding

Passend bij de notie van een leven lang leren, is een leraar in opleiding *mede verantwoordelijk* voor het eigen leerproces. In de pedagogisch-didactische driehoek gaat het daarbij in eerste instantie om de ontwikkeling van de leraar zelf: die ontwikkelt eigen, nieuwe vaardigheden, en stelt aan de hand daarvan ook eigen wenselijkheden bij: wat de leraar wil en kan ontwikkelt zich op deze manier gedurende de gehele carrière.

3. De student is mede-verantwoordelijk voor het eigen leerproces.

- a. Studenten geven inzicht in hoe zij hun eigen ontwikkeling zien.
- b. Op basis van eigen inzichten en feedback bepaalt de student, binnen kaders van de opleiding, waar diegene naartoe wil werken.
- c. Procedures omtrent totstandkoming van beoordeling en feedback zijn inzichtelijk voor de alle betrokkenen.
- d. Beoordelaars¹ communiceren transparant met studenten over hun interpretatie en wat dat betekent voor de ontwikkeling van de student. Hierdoor worden studenten uitgenodigd mee te denken over de beoordeling en de vervolgstappen.

Voorwaarden

Bovenstaande vraagt om een cultuur waarin geleerd kan worden. Hierbij hebben wij enkele elementen gezien in de praktijken van de universitaire lerarenopleidingen die bijdragen aan een open en uitdagende leeromgeving, waar niet alleen de leraren in opleiding, maar ook de opleiders dagelijks uitvoering geven aan een leven lang leren.

- a. Wederzijds vertrouwen is aanwezig. De lerarenopleider vertrouwt erop een waarheidsgetrouw beeld te hebben gekregen van de student, en de student kan erop vertrouwen dat toetsing in dienst staat van diens ontwikkeling.
- b. Er is sprake van doorlopende professionele ontwikkeling op het gebied van toetsing door de beoordelaars, bijvoorbeeld door scholing en intervisie.
- c. De kwaliteit van de beoordeling wordt versterkt doordat meerdere beoordelaars kijken naar het geheel.
- d. Procedure voor bezwaar is transparant voor de student en de beoordelaars.

Aandachtspunten

Bovenstaande vraagt één en ander van de betrokkenen. Tegelijkertijd willen we benadrukken dat goede toetsing altijd vraagt om aandacht voor werkdruk, kalibratie en professionalisering. Daarover willen we kort enkele aandachtspunten uitlichten.

- a. Het is een uitdaging om al het bovenstaande te waarborgen in termen van bemensing en uren.
- b. Er kan een verzwaarde rol zijn voor de examencommissie om betrouwbaarheid en transparantie te waarborgen.
- c. Toetsing kan door zowel studenten als beoordelaars als zwaarder of meer belastend worden ervaren.
- d. Er zal voldoende tijd nodig zijn voor kalibratie.
- e. Beoordelaars moeten worden geschoold in deze vorm van beoordelen en het geven van goede feedback en feedforward.